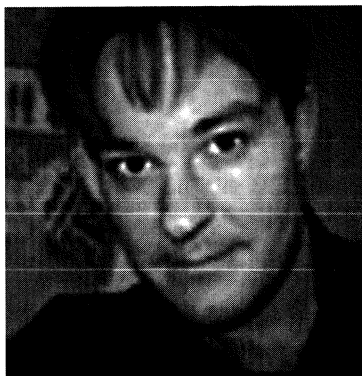

Möten på torget

Genus, sexualitet och transmigration

JESPER FUNDBERG är fil.dr i etnologi och är verksam vid etnologiska institutionen i Stockholm och Idrottshögskolan i Stockholm. Han disputerade 2003 på avhandlingen *Kom igen gubbar!* – Om pojkfotboll och maskuliniteter (Carlssons).

På ett torg i Stockholm arbetar Mehmet. Det är inte vilket torg som helst, utan Hötorget. Platsen är centralt belägen i staden där många människor passerar dygnet runt. Hötorget är kanske Stockholms mest kända torg, inte minst genom dess torghandel av frukt, grönsaker och blommor. Därmed är torget också en potentiell mötesplats. Vilka är det som möts? Och vad sker i mötena? Jag kommer att problematisera ett av alla dessa möten i slutet av denna artikel. Exemplet ser jag som en mångbottnad ingång för vidare analyser av genus, sexualitet och transmigration. Det är några av de teman som rör mitt arbete inom projektet *Orienten i Sverige* – om mäns förhållande till arbete och familjeliv. Jag börjar med en kort beskrivning av mitt fältarbete via en av torghandlarna.

MEHMET – EN FJÄRRFÖRSÖRJARE

Första gången jag möter Mehmet är på torget en varm vårdag. Jag har vid detta tillfälle fältarbetat på Hötorget i en vecka och därför introduceras jag för Mehmet av en av hans arbetskollegor. Vi hälsar snabbt på varandra och sedan fortsätter han arbeta. Det är mycket att göra och jag ser att han är stressad. Varor ska plockas upp, kassan ska fyllas på och varuleverantörer vill få papper påskrivna. Mehmets delar arbetsplats med flera andra män, några kvinnor ser jag inte till. De flesta som arbetar på Hötorget har liksom han migrerat till Sverige. Många av dem som arbetar med Mehmet är födda och uppvuxna i östra Medelhavsområdet eller i Nordafrika. Från det område i Turkiet (Kuluområdet) där Mehmet vuxit upp finns sedan flera år en migrationslänk till

Stockholm (Lundberg 1991). På det sättet är Mehmet en av många som skapat och fortsätter att skapa förbindelser mellan två geografiska, sociala och kulturella platser (Bryceson & Vourela 2002:6–7). Men Mehmet tillhör inte dem som flyttat från en plats i världen till en annan för gott. Han är snarare en transmigrant: en person som ständigt är på väg mellan olika platser (Glick Schiller 1992, Eriksson m.fl. 2002:13–14). Han är, liksom många andra, en fjärrförsörjare (Gerholm 2003, Kane 2002:247). Mehmet bor åtta månader om året i Stockholm och arbetar då intensivt. Övriga delar av året bor han med sin hustru Leyla i Turkiet.

MANLIG GEMENSKAP

Mitt fältarbete med torghandlarna påbörjades våren 2003. Under sammanlagt fem månader, periodvis under drygt ett år har jag arbetat tillsammans med männen på Hötorget. De yngsta handlarna är drygt tjugo år och de äldsta runt femtio. Hötorget är en arbetsplats för cirka sextio–sjuttio personer. Av dessa är det tio handlare som jag haft närmare kontakt med. Fältarbetet har mestadels bestått av att hjälpa till med försäljning, plocka upp varor och hämta nya varor hos grossister. På så sätt har jag kunnat följa med i handlarnas arbetsvardag och se vad som händer på torget, lyssna till samtal handlare emellan och deras möten med kunder. Det är en manlig gemenskap som vi delat på torget. Gemenskapen handlar inte enbart om att det varit män som jag delat erfarenheter med, det har också att göra med de samtal vi haft och de möten som sker på torget. Samtalen har ofta handlat om genus och sexualitet. Möten med kunder har av mig också tolkats kring dessa teman.

MÖTE PÅ TORGET

Även om arbetet på torget är slitsamt, med tidiga mornar och långa arbetsdagar, präglas möten med kunder och relationer mellan arbetskollegor av hög aktivitet. Om man blundar och ställer sig mitt på torget märks den höga ljudnivån när handlarna överröstar varandra, kunder söker uppmärksamhet och stadens övriga brus från bilar, bussar, musik och prat. Handlarna agerar kvickt. De rör sig snabbt mellan varor, betjänar flera kunder samtidigt och lyckas dessutom locka nya att komma just till deras stånd. Den första tiden känner jag mig stressad av tempot, rädd att göra misstag och är samtidigt imponerad av handlarnas förmåga att göra flera saker samtidigt i så hög fart. Efter hand blir mönstret i försäljningen tydligare och nyanserna kring vad som sker på torget klarare. Mehmet och hans kollegor agerar till exempel på olika vis beroende på vilka kunder de betjänar. Deras agerande skapar i mina ögon olika kategorier: stamkunder, pensionärer, kvinnor, män och bekanta.

Relationer till stamkunder präglas av respekt, förtroende och professionalitet. På liknande sätt agerar handlarna mot äldre kvinnor och män, som jag här kallar pensionärer då de kommer på tider då de flesta andra arbetar. Med pensionärerna skämtar Mehmet, särskilt med kvinnorna.

Bekanta kan vara både män och kvinnor. Mehmet brukar få besök av en man som han ibland går iväg och fikar med. Andra män som besöker torget bemöts däremot ofta med nonchalans, eller åtminstone utan större engagemang. De verkar vara de mest ointressanta kunderna. Tvärtom är det med kvinnor.

Kvinnor skapar energi på torget. Många

samtal med Mehmet handlar om just kvinnor. Vid ett tillfälle frågar jag honom om vad han tycker om att jobba på torget.

M: Det är okej. Fast jobbigt, mycket trött...

J: Vad är det som är jobbigast?

M: Att alltid jobba. Upp tidigt. Jag är alltid trött.

J: Jag fattar. Det syns ibland. Hur orkar du?

M: Man måste ha kul också. Du vet, man snackar här... med tjejer, ropar lite. Man måste ha kul. Annars orkar man inte.

Kommunikationen med kvinnor på torget präglas av flirtande. Och det är också så jag uppfattat flirtandet: det gör arbetsdagen uthärdlig och är roligt, enligt Mehmet. Ur fältdagboken:

Jag ser henne på långt håll. Det gör Ali, Hakan och Qusay också. Klockan är strax efter nio på morgonen så det är inte mycket folk i rörelse på Torget ännu. Det är kanske därför hon syns extra tydligt. Hon har blont långt hår, ljusblå jeans, svart skinnjacka och en liten handväska. Jag gissar att hon är drygt tjugo år. Alla handlarna som befinner sig på min sida av torget ser mot henne. Ali förbereder sig med att skära upp en bit melon, Hakan tar fram en liten klase vindruvor, Qusay börjar ropa eftersom han är den första som hon kommer att passera.

"Gomorrn, tjejen! Vad kan jag hjälpa dig med?"

"Extrapris för alla snygga tjejer." Ali ber henne ta en melonbit.

Hon tittar bara snabbt emot honom och fortsätter att vandra. Blicken hos handlarna följer efter henne. När hon är i höjd med mitt och Alis stånd ropar han:

"073-..." och så fortsätter han rabbla sitt mobilnummer.

I samma ögonblick ropar Hakan.

"Du, tjejen! Du tappade något!"

Hon stannar.

"Dina druvor" ler Hakan och håller upp en klase. "Jag bjuder."

Hon skrattar till och går emot honom. Hon tar druvorna. Hakan håller handen vid munnen och teaterviskar till henne att hon ska få specialpris för att hon är en så vacker kvinna.

"Vad får jag då?" frågar hon.

Hakan säljer fyra äpplen, ett kvart kilo druvor och två bananer till henne. När hon går därifrån ler Hakan stort mot de andra. Han lyckades få henne att välja just honom och dessutom sälja varor. Just då kommer Mehmet inspringande där jag och Hakan står. Han ser den unga kvinna som är på väg från torget. Han "gnäggjar" (härmar en hingst) och skrattar högt efteråt. De andra handlarna runt omkring hör honom och skrattar de också.

Den unga kvinnan har just passerat en rad män som på olika sätt försökt skapa kontakt: genom charm, bjuda på något, säga något uppskattande till henne, vara fräcka och även spela upp en rå sexualitet. På frågan om varför det blir så svarar Mehmet som när han berättade om att uthärda den långa och monotona arbetsdagen: det är roligt.

"Man måste ha kul när man jobbar", säger Hakan. "Det är långtråkigt att stå här hela dagen annars". Det är inte svårt att förstå honom. Jag känner hur ambivalenta känslor rör i mig. Samtidigt som det utspelats ett manligt "spel", ett uttryck för mäns överordning och självpåtaga rätt att kommentera och bedömma kvinnor, så känner jag också en viss förståelse för varför handlarna ser det som ett sätt att ha kul – att uthärda en i övrigt ganska trist tillvaro. Dessutom skrattade jag också åt Mehmet måste jag erkänna.

TRANSMIGRATION OCH FLIRTANDE

Migrationsprocesser gör något med människor. Synen på kvinnligt och manligt, familj och sexualitet omprövas av olika skäl av olika individer i olika situationer. Människor som transmigrerar tvingas ofta reflektera över sådana frågor. Flirten

på Hötorget rymmer många aspekter som måste förstås långt utanför själva torget. Detta inser jag i samtal med Mehmet under en eftermiddag. Vi har tagit paus, han dricker kaffe och jag te:

J: Vad ska du göra på söndag?

M: Hjälpa min farbror. Han har en båt som ska vi måste ta upp.

Mehmet suckar.

J: Vad skulle du vilja göra?

M: Vara i Antalya (semesterort i södra Turkiet, min anm.).

J: Bada? Mmm... vore skönt.

M: Och kolla...

Mehmet skrattar till. Han visar rörelser med händerna. Jag förstår att han menar kvinnor.

J: Men vad skulle din fru säga? Du kollar ju här också...

M: Jag gör henne glad när jag är där. Men ska jag vara här hela året utan att vara man? Jag kollar. Man kollar. Du kollar. Du har också en fru.

Sedan skrattar Mehmet igen.

J: Jo, det är sant.

M: Och Jesper, f-n svenska män kan inte snacka med kvinnor. Vad gör dom? Man märker att dom inte är vana, tjejerna. Jo, en del. Men det är kul.

Samtalen med Mehmet är korta, men täta. På sätt och vis liknar de mötena på torget. På några få minuter behandlas manlighet, kvinnlighet, relation till Sverige och Turkiet, att vara migrant och att flirta. Dessutom för han in mig i samtalet på ett avväpnande sätt. Strax därpå lämnar han mig och går över torget. Vi har båda två arbete som väntar på oss.

LITTERATUR

- Bryceson, Deborah & Vuorela, Ulla, 2002. *The Transnational Family. New European Frontiers and Global Networks*. Oxford: Berg.
- Eriksson, Catharina; Eriksson Baaz, Maria & Thörn, Håkan, 2002. *Globaliseringens kulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa.
- Gerholm, Lena, 2003. *Fjärrförsörjare. Om transnationella levnadsmönster och globala genusordningar*. Paper vid konferensen Crossroad 2, 4-5 december 2003, Mångkulturellt centrum: Botkyrka.
- Lundberg, Ingrid, 1991. *Kulubor i Stockholm. En svensk historia*. Tumba: Sveriges invandrarinstitut och museum.
- Schiller, Nina Glick (ed.), 1992. *Towards a Transnational Perspective on Migration: Race, Class, Ethnicity, and Nationalism reconsidered*. New York: New York Academy of Sciences.

SUMMARY

*Encounters in the Market
Gender, Sexuality and Transmigration*

This article is based on fieldwork carried out among men with a transmigrant background who work in a market in Stockholm, where they meet different kinds of people. One of the men in the market, called Mehmed, supports his family in Turkey by working eight months of the year in Sweden. I have interviewed Mehmed to get his view of his encounters with different people. The example in the article focuses on male strategies when a woman passes the market. The purpose of this study is to investigate how concepts such as gender, sexuality and transmigration are used and become relevant in these encounters.